

наступальну операцію, яка закінчилася 2 травня капітуляцією берлінського угруповання. У числі 589 воїнів 23 національностей, удостоєних за взяття Берліна найвищої нагороди – звання Героя Радянського Союзу, було 108 українців, багато тисяч одержали ордени і медалі СРСР. Не будемо забувати, що назва чотирьох наступальних фронтів на Україні носила назву “Українські”, не тільки переслідуючи ідеологічну мету, але й тому, що основне поповнення в частини відбувалося за рахунок місцевого населення, яке звільнялося від окупантів.

На жаль, зараз ми спостерігаємо ганебне намагання керівництва Російської Федерації утвердити постулат, що Перемога у Другій світовій війні (хоча Російська Федерація не визнає цей термін і невідступно вимагає використовувати термін “Велика Вітчизняна Війна”) є заслугою лише російського народу. Саме тому об’єктивне висвітлення героїзму українського народу, безумовно, як і інших, в роки Другої світової війни кращою формою вдячності ветеранам від нащадків та гарантією не повторення подібної трагедії майбутньому.

Багато ще залишилось “білих плям” в історії Другої світової війни та Великої вітчизняної (в даному разі автори використовують цей термін для визначення одного з потужних періодів Другої світової війни), але поховано ще останнього солдата, який загинув у тій війні, але їхній подвиг безсмертний.

*Кравчук М. В., к.ю.н, доктор права Українського вільного університету, доцент
Тернопільський національний економічний університет, м. Тернопіль*

ОРГАНІЗАЦІЙНО-ПРАВОВІ ЗАСАДИ БУДІВНИЦТВА АРМІЇ УКРАЇНСЬКОЇ ЦЕНТРАЛЬНОЇ РАДИ ДОСЯГНЕННЯ І ПРОРАХУНКИ

Дана наукова розробка має незаперечне теоретичне і практичне значення, оскільки військове будівництво є найголовнішим завданням державотворення, адже саме власні збройні сили слугують основним чинником захисту державного суверенітету, гарантом існування держави. Тому особливості формування національної армії на початку ХХ ст., в період відновлення Української держави після її двохсотлітнього занепаду, є важливим і повчальним історичним досвідом. З приводу значущості і актуальності державного будівництва України в 1917–1918 рр. О. Копиленко підкреслив, що державницькі утворення: Українська Центральна Рада (УЦР), Українська Народна республіка (УНР), хоч “проіснували дуже недовго, в історичному масштабі тільки мить, та лишили повчальні уроки першопрохідців, які ми просто не маємо права нехтувати”. Особливо цінним для сучасників є досвід державотворення у військовій сфері. На думку відомого кінорежисера В. Балааяна: “Держава – це єдина мова, обороноздатна армія і чітко визначені і захищені кордони. Ось цих трьох речей поки Україна не має”. Вищевказана позиція переконливо підтверджує вагомий роль модерної армії у функціонуванні будь-якої держави, і саме цього бракувало у пацифістській політиці провлад УЦР.

Крім того, аналіз тогочасних подій і сьогоденної неоголошеної війни з сусідньою північною державою, анексії Криму вказує, що обставини і процеси майже столітньої давнини у великій мірі повторюються.

З огляду на вагомість цієї тематики метою даної наукової розвідки є висвітлення організаційно-правових засад державного будівництва України у військовій сфері у період Української Центральної Ради (1917–1918 рр.), історико-правового досвіду формування Збройних Сил України на цьому етапі.

Науковий інтерес щодо діяльності УЦР у формуванні власної армії проявився у працях наступних вчених: В. Верстюка, В. Голубко, Р. Іванченко, О. Копиленка, О. Реєнта, В. Солдатенка, О. Тимошук, Я. Тинченка, Б. Якимовича, Д. Яневського, Я. Яцківа та ін.

Українську Армію Центральна Рада створювала в період розвалу Російської імперії у 1917 р. Перемога Лютневої демократичної революції в Росії призвела до великих змін у державі. Після революційних подій визвольний рух поневолених народів Російської імперії набрав великих масштабів і набув специфічних особливостей. Саме участь Росії у Першій світовій війні стала дієвим фактором впливу на тодішню суспільно-політичну ситуацію. За оцінкою Р. Ковалю, війна – це максимальне напруження всіх сил народів-учасників, це величезний виплеск творчої та деструктивної енергії, це колосальний державотворчий ентузіазм. Кампанії 1917–1918 рр. готувалися й відбувалися в стані значного зростання революційного руху на фронті й у тилу всієї воюючих сторін. За роки війни тільки в Україні було мобілізовано в армію 4 млн осіб (близько половини сільського дорослого чоловічого населення).

Найвищого піднесення визвольний рух досягнув в Україні, оскільки вона була прифронтовою країною, і національно-визвольна боротьба українського народу мала спрямування на створення власної держави.

УЦР виникла на ґрунті демократизації суспільного життя українців і набула статусу парламенту УНР. За словами В. Винниченка, УЦР “...це був центр, до якого радіусами стікалися усі хилитання пробудженої національної енергії; з усіх куточків, з усіх великих і малих пунктів животворіння національного організму простяглися до центру нерви нації”.

На думку В. Верстюка, саме УЦР у найбільш кризовий час “очолила український національно-визвольний рух, надала українській революційній стихії організованих форм, об’єднала під своїм прапором

провідні українські політичні партії, змусила російську революційну демократію рахуватись і вести діалог з українськими національними силами, проголосила Українську Народну Республіку і виступила її будівничим”.

Авторська періодизація (науковий інструментарій) створення Української Армії у зазначений час охоплює два етапи, а кожний етап, у свою чергу, поділено на періоди. Перший етап має три періоди: перший період – з 7 березня до 3 липня 1917 р., який обмежений датою створення УЦР і прийняттям Постанови Тимчасового уряду про визнання Генерального Секретаріату вищим виконавчим органом в Україні, формуванням генерального комісаріату з військових справ, призначенням начальника Київської військової округи; другий – з 4 липня до 7 листопада 1917 р. завершено прийняттям УЦР III Універсалу, третій – з 8 листопада 1917 р. до 11 січня 1918 р., розпочатий подальшою листопадовою українізацією військових частин російської армії, формуванням апарату Генерального секретаріату військових справ (військового міністерства), створенням Українського Генерального штабу, Українського фронту на базі Південно-Західного і Румунських фронтів і призначенням його командувача, грудневим призначенням командувача усім українським військом для боротьби з більшовиками, зміною генерального секретаря з військових справ і начальника ГШ, схваленням Генеральним Секретаріатом проекту формування української міліційної армії та організації гайдамацьких корпусів як “кадрів інструкторів української міліційної армії”, прийняттям 3 січня 1918 р. закону про створення народного війська (народної міліції), і завершений 11 січня 1917 р. ухваленням Четвертого Універсалу УЦР. Другий етап поєднує два періоди: перший період – з 12 січня до 30 січня 1918 р. охопив процес подальшого формування Збройних сил УЦР і боротьбу за власну державу в період більшовицького повстання, бойових дій під Крутами, захисту Києва від більшовицьких армій, зміни уряду, і завершився 30 січня 1918 р. передислокацією Уряду УНР до Житомира, перерозподілом обов’язків між членами уряду та підписанням представником УЦР заклику про надання союзницької допомоги німецько-австро-угорськими військами і переформуванням війська УЦР під керівництвом нового військового міністра О. Жуковського; другий – з 1 лютого до 29 квітня 1918 р. став новою фазою розбудови Армії УЦР та її правового закріплення (“Положення про політичне становище військовослужбовців”) в умовах перебування в Україні німецько-австрійських військ, яка завершилася проголошенням П. Скоропадського гетьманом України. Та попри здобутки УЦР не змогла захистити Українську державу у формі УНР, реалізувати право 35-мільйонного Українського народу та його найактивнішої частини українських селян і робітників у солдатських шинелях на самовизначення, на створення власної держави.

Провід УЦР, впроваджуючи свої соціалістичні ідеї, намагався організувати національну державу на основі створення “федерації з колонізаторською метрополією”. Такий підхід до державотворення нехтував формуванням власного війська, а це була найбільша помилка УЦР. Тому головним генератором відновлення Української держави став активний військово-революційний рух, що проявився у формі трьох всеукраїнських військових з’їздів, які внесли найбільший вклад в розбудову Армії УЦР (I всеукраїнський військовий з’їзд – 5–8 травня 1917 р. – заснував при УЦР Український Генеральний військовий комітет (УГВК); II військовий з’їзд 18–23 червня 1917 р. – доручив УГВК якнайшвидше виробити детальний план українізації війська та відродження козацтва; III військовий з’їзд 20 жовтня 1917 р. – підтримав УЦР та Генеральний Секретаріат, висловився за негайне проголошення Української Демократичної Республіки в етнографічних межах України). Отже, лише під тиском народних мас, насамперед військовиків, УЦР змушена була проводити українізацію. Аналіз процесу державотворення України, а також оцінка чотирьох універсалів, законів, відозв, звернень, резолюцій та інших документів УЦР вказує, що основою відродження Української держави в добу Центральної Ради був військовий чинник.

Ларін А. О., к.т.н., доцент,

Макогон О. А., к.т.н.,

Акішнин О. Г., Крепченко С. О., Акулов Ю. Д.

Національний технічний університет

*“Харківський політехнічний інститут”,
м. Харків*

ХАРКІВСЬКА НАУКОВО-ТЕХНІЧНА ШКОЛА ТАНКОБУДУВАННЯ. ІСТОРІЯ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ

Танкобудування у Харкові зародилося у грудні 1927 р., коли з числа конструкторів тракторного відділу Харківського паровозобудівного заводу (ХПЗ) на чолі з І. Н. Олексієнко було створено групу для розробки дослідних зразків танків. Першим серійним танком власної конструкції, створеним на ХПЗ, став маневрений танк Т-24. Проте було випущено усього 25 машин, після чого завод перейшов на випуск швидкісного танка БТ-2, прототипом якого став колісно-гусеничний танк американського конструктора Дж. В. Крісті.

У грудні 1931 р. танкове КБ ХПЗ очолив талановитий інженер А. О. Фірсов. Афанасій Осипович закінчив один із найславетніших технічних вишів у світі – Дюріхський політехнікум і мав великий досвід роботи у Швейцарії. Саме він заклав основи харківської науково-технічної школи танкобудування. Під керівництвом цього чудового інженера розробляються танки БТ-5 і БТ-7. На той час жодна армія в світі не мала такого танка, як БТ. Він оснащувався потужним авіамоментом і мав велику швидкість, особливо при русі на